

Verksamhetsberättelse

Centrum för naturvägledning 2013

Deltagarna vid CNV:s konferens "Sharing our natural and cultural heritage – interpretation can make us citizens of the world" i juni 2013 samlade utanför Biologiska museet/Skansen i Stockholm. Foto: Interpret Europe

Inledning

2013 har Centrum för naturvägledning (CNV) på Naturvårdsverkets uppdrag funnits i fem år på Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Efter en uppbyggnadsfas då centrets verksamhet formats med olika styrformer, riktningar och prioriteringar blir verksamheten nu allt mer etablerad. Inom SLU gavs kursen Naturvägledning för yrkesverksamma för fjärde gången, och interna samarbeten utvecklas, som till exempel med SLU Omvärld i Alnarp. Gästprofessor Sam Ham besökte centret för andra året med stöd från August T Larssons gästforskarprogram.

Ambitionerna om *forskningsutveckling* gav resultat i slutet av året då en forskningsansökan som tagits fram i samarbete med Avdelningen för miljökommunikation beviljades. Projektet handlar om planering av kulturarvsinterpretation och finansieras av Riksantikvarieämbetets forsknings- och utvecklingsmedel. Anslaget innebär möjlighet de kommande tre åren för fördjupad kunskap om naturvägledningssituationen – om meningsskapande hos besökare, om medvetna och omedvetna systemgränser vi och våra besökare sätter upp till exempel mellan natur och kultur, om sammanhangsskapande och inte minst om naturvägledningens möjligheter att bidra till delaktighet och demokrati. En modell för hur naturvägledning kan planeras med utgångspunkt från dessa perspektiv kommer att tas fram. Flera naturum involveras i studien.

I det externa arbetet förtjänar några händelser särskilt att nämnas. I juni bjöd CNV dels på en nordisk konferens om utveckling av naturvägledning på Ultuna med stor närvaro av praktiker och

myndigheter från våra nordiska grannländer. Dels ordnades den internationella konferensen *"Sharing our natural and cultural heritage – interpretation can make us citizens of the world"* i Sigtuna tillsammans med organisationen Interpret Europe och National Association for interpretation från USA (som ordnar årligen återkommande världskonferenser). För första gången kom därmed en internationell konferens på tema naturvägledning/heritage interpretation till Sverige. Konferensen genomfördes i brett värdskap med regionala och nationella aktörer inom natur- och kulturarvssektorn i Mälardalen.

Naturvårdsverkets särskilda projektuppdrag till CNV innebar bland annat att en naturvägledningsplan togs fram för Åsnens blivande nationalpark vilket introducerar ett arbetssätt och en modell för planering som förhoppningsvis kommer att följas av flera planer för naturvägledning i skyddad natur.

Arbetet med stöd till och utveckling av naturumverksamheten fortsatte och en särskild studie av *"thought listing"*, en metod för att förstå naturums utställningar ur besökarnas perspektiv, genomfördes i samarbete med åtta naturum.

CNV:s personal 2013: Eva Sandberg, Christina Svensson, Per Sonnvik, Sam Ham och Anders Arnell. Foto: Barbara Ham

Basverksamhet 2013

Utbildning, seminarier och föreläsningar

Naturvägledning för yrkesverksamma 3 hp

CNV:s universitetskurs Naturvägledning för yrkesverksamma hölls för fjärde gången, med 21 deltagare. Första kursträffen ägde rum på Ultuna 20-21 september och innehöll bland annat föreläsningar och övningar med Lars Hallgren och Sam Ham samt fältbesök med reflektioner kring nyskapande naturvägledning i Uppsala. Deltagarna har sedan arbetat med tre hemuppgifter: analys av naturvägledningssituation, litteraturstudie och projektarbete kring egen verksamhet. Andra kursträffen 17-18 januari 2014 på Ultuna ägnades åt projektredovisningar, litteraturseminarium, reflektionsövningar och ett studiebesök på Evolutionsmuseet. Som huvudsaklig kurslitteratur användes den nya boken *Interpretation – Making a Difference on Purpose* av Sam Ham.

Att skriva om natur

Kursen *Att skriva om natur* med Thomas Öberg, Natur i Norr, som kursledare, hölls för fjärde gången, nu i Umeå den 20-21 februari. Kursen är upplagd med föreläsning och exempel från Thomas följd av skivrarverkstad och enskilda uppgifter som Thomas responderar på i efterhand. Kursboken *Att skriva om natur* är författad av Thomas och utgiven 2011 av CNV i serien Naturvägledning i fokus. I årets kurs ingick också ett studiebesök på Västerbottens museum och en exkursion till informationsplatser i Umeälvens delta i samarbete med Enefjärn Natur. I kursarrangemangen medverkade även SLU i Umeå genom Göran Sjöberg.

Landskapskonferens på Öland

CNV föreläste om naturvägledningens möjligheter att skapa engagemang och delaktighet vid en konferens med fokus på "Landskapet som resurs för hållbarhet och utveckling" på Öland den 20 maj. Centrum för kulturmiljöpedagogik/Länsmuseet i Kalmar inbjöd och arrangerade.

Femårsjubileum på Ultuna i september

Den 10 september 2013 firade CNV att det var fem år sedan verksamheten startade på SLU med ett öppet seminarium i kårhuset på Ultuna. Föreläsningar med författaren Stefan Edman på tema förundran, professor Sam Ham och föreståndaren Eva Sandberg varvades med gratulationer. De cirka 50 deltagarna uppmanades att komma med förslag på hur CNV:s verksamhet framöver ska inriktas.

Workshopen **Utställningar för stora idéer och små budgetar** hölls 17-18 oktober på naturum Tåkern. Målgruppen för workshopen var de naturvägledare som vill bli bättre på att göra obemannad naturvägledning inspirerande, välkomnande och tillgänglig med liten budget. Hur producerar man och kompletterar utställningar, skyltar och naturstigar med enkla medel? 41 personer deltog. Ur innehållet kan nämnas grupparbeten kring egna pågående projekt, inspirerande föreläsningar, fältworkshop om naturvägledning runt naturum samt studiebesök i Riksutställningars demonstrationsvagn.

En workshop på tema Utställningar för stora idéer och små budgetar ägde rum vid naturum Tåkern i Östergötland. Foto: Eva Sandberg

Ett **Seminarium om teknik för naturvägledning** genomfördes i Kristianstad den 21 november i samarbete med naturum Vattenriket. Under seminariet presenterade sju inbjudna föreläsare tekniska lösningar för naturvägledning. Presentationerna handlade bland annat om planering för innovativa naturvägledningsidéer, tekniktrender i utställningssektorn, erfarenheter av appen Everytrail och Augmented Reality. Föreläsarna kom främst från Sverige, men även från England och Norge. Naturum Vattenriket berättade om sitt arbete med tekniska lösningar i utställningen och utomhus. Inför seminariet genomförde CNV en enkätundersökning bland drygt 30 naturvägledare om erfarenheter av projekt med appar. Resultatet från enkätundersökningen presenterades i rapportform under seminariet. Under dagen deltog 35 personer, främst från Sverige men även från Norge och Danmark.

Kultur- och naturarvsinterpretation vid Stiftelsen Läckö Slott med naturum Vänerskärsgården blir föremål för ett forskningsprojekt från 2014. Foto: Eva Sandberg

Kunskapsutveckling/Forskning/Foma

CNV har för andra året samarbetat med professor Sam Ham vars vistelse på SLU finansieras inom ramen för August T Larssons gästforskarprogram. Sam Ham fanns på plats på SLU under två månader (vår+höst).

CNV har tillsammans med Sam Ham samarbetat med Avdelningen för miljökommunikation (Institutionen för stad och land SLU) i syfte att utveckla forskning om naturvägledning inom ämnet miljökommunikation. Ansökningar producerades för Formas, Naturvårdsverkets utlysning om styrmedel för naturvård och Riksantikvarieämbetets medel för forskning och utveckling.

Medel från Riksantikvarieämbetet beviljades i december för första året i ett treårigt projekt (2014-2016) om Planering för kulturarvsinterpretation (i vilket vi inkluderar naturvägledning). Naturum Vänerskärsgården och Läckö slott, naturum Kronoberg, naturum Hornborga med flera kommer att delta.

Avdelningen för landskapsarkitektur har uppdragits att ta fram ett underlag för forskning om naturvägledning inom området landskapsarkitektur.

Danska friluftsrådet satsade under året på ett större forskningsprogram om naturvägledning med fokus på udeskole. Norska Universitetet för miljö och biovetenskap i Ås undersökte möjligheter att starta en centrumbildning enligt CNV:s modell men med inriktning på naturvägledning och naturturism. CNV håller löpande kontakt med de nordiska kollegorna avseende forskningsutveckling.

CNV bidrog, tillsammans med Marie Stenseke från Göteborgs universitet, till att leda en diskussionsgrupp om forskningsbehov på "open-space"-övningen vid Tankesmedjan för friluftsliv i april.

CNV har bistått master-studenten Hao Di vid Avdelningen för miljökommunikation i hans arbete om

principer för interpretation.

CNV deltog vid slutseminariet för forskningsprogrammet "Friluftsliv i förändring" på KSLA i februari.

Information och publikationer

Webben – www.cnv.nu

Informationen på CNV:s hemsida hölls aktuell, utvecklades och uppdaterades löpande.

Nyhetsmail

Utskick till nätverket med aktuell information från Centrum för naturvägledning har gått ut vid fem tillfällen under året.

Naturvägledaren

Informationsbladet *Naturvägledaren* har under året bytt form. Nummer ett med tema *Människan och landskapet – kommunikation och delaktighet* var det sista numret i den gamla formen (InDesign). Innehållet i nummer ett byggde på konferensen med samma titel som hölls i november 2012. Nummer två och tre publicerades i den nya formen med artiklar på www.cnv.nu samlade under Naturvägledarens paraply och med en ram i form av Apsis-utskick i samma form som CNV:s nyhetsmail. Tanken bakom förändringen är att göra samtliga utskick från CNV enhetliga och att innehållet i *Naturvägledaren* blir lättare tillgängligt på webben. Temat för nummer två var *Sharing our natural and cultural heritage – interpretation can make us citizens of the world*, och byggde på intervjuer och referat från den internationella konferensen i Sigtuna i juni. Temat i nummer tre var *Att kommunicera allemansrätten* och här byggde en del av innehållet på den workshop i ämnet som CNV samordnade på tankesmedjan för friluftsliv tidigare under året.

Publikationer från CNV

Rapporten *Besökarnas röster*, om utvärdering, besökarstudier och reviewing, kom från tryck vid nyår, lades ut på webb och distribuerades till de första beställarna i januari.

Den digitalt publicerade översikten *Forskningsperspektiv på naturvägledning* (2012) har 2013 tryckts i 100 exemplar.

Skriften *Skapa sammanhang* trycktes under året i ny, något uppdaterad, upplaga om 300 exemplar.

CNV har under 2013 tillhandahållit fyra tidigare utgivna egenproducerade skrifter utöver de som nämns ovan: *Naturvägledning i Sverige*, *Tio tankar om naturvägledning*, *Att skriva om natur och Naturvägledning i skolan*. Totalt har 139 skrifter sålts under 2013.

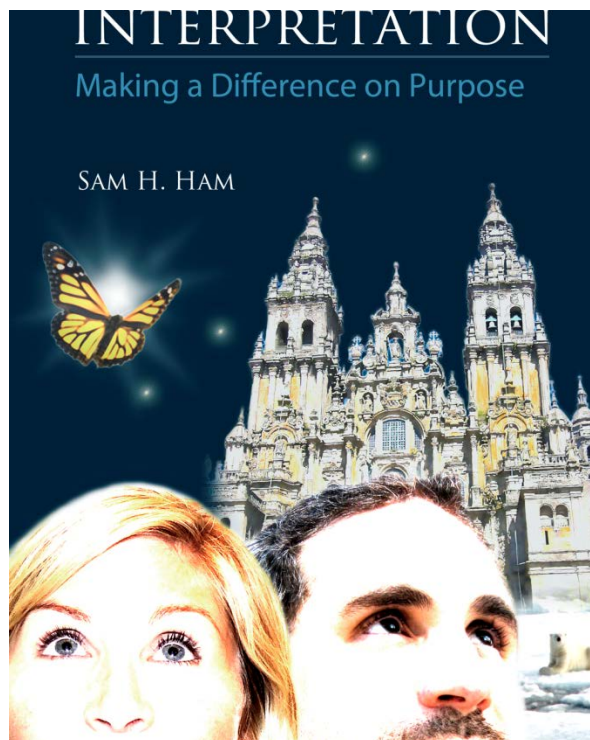
Arbetet med översättning av Sam Hams bok *Interpretation – making a difference on purpose* har pågått under året. Kontakter med förlag har tagits och möjlighet att söka tryckbidrag har undersökts. Boken har använts som kurslitteratur på CNV:s kurs Naturvägledning för yrkesverksamma.

Övrigt infoarbete

CNV har med hjälp av SLU:s kommunikationsavdelning och institutionens kommunikatör anpassat sin grafiska profil till SLU:s nya grafiska profil.

Ett uppdaterat informationsblad om CNV:s verksamhet på engelska och svenska togs fram.

I samband med den internationella konferensen publicerades engelska versioner av flera av CNV:s sidor på www.cnv.nu.

*CNV arbetar med en översättning av Sam Hams bok
Interpretation – making a difference
on purpose 2013.*

Samverkan, nätverk och omvärldsbevakning

Rådgivande grupp

En rådgivande grupp formerades och sågs för första gången på Ultuna i samband med CNV:s femårsjubileum. I gruppen ingår: Ewa Bergdahl och Sven Hultman som seniora rådgivare, Klas Sandell från Karlstads universitet, Lena Johansson från Riksantikvarieämbetet och Per Wallsten från Stiftelsen Tyrestaskogen. CNV representeras av Eva Sandberg och Anders Arnell.

Nätverket

CNV:s nätverk (personer som aktivt bett att få information från CNV) hade vid årets slut 1647 medlemmar.

Naturens år

CNV har deltagit arbetet inom samverkansgruppen Naturens år och informerat om verksamheten vid de samrådsmöten som ordnats.

KOMSA / NAMSA

NAMSA - Naturhistoriska museers samarbetsorganisation - består av svenska museer, botaniska trädgårdar, naturum och djurparker, och arbetar för att främja naturhistorisk kunskapsspridning och bevarande av naturhistoriska samlingar. Inom NAMSA finns arbetsgruppen KOMSA som har fokus på museernas arbete med natur- och kulturmiljökommunikation. CNV är sammankallande i KOMSA. CNV deltog i NAMSA:s vårmöte 22-23 april i Göteborg och presenterade KOMSA och CNV för mötets deltagare. Vårdar var Göteborgs Naturhistoriska Museum, Göteborgs botaniska trädgård och

Universeum. Tema för vårmötet var *Människan och landskapet*. Under konferensen besöktes och diskuterades bland annat Västarvets dialogarbete för hållbar utveckling av natur och kultur i Sävåns dalgång.

Nationellt nätverk för utbildare

Arbetet i det nationella nätverket för utbildare samordnades under året med arbetet för en utbildningsnorm för utbildningar vilket var tema för träffen i den 3 december (se nedan). Översikten om utbildningar inom området på CNV:s hemsida uppdaterades hösten 2013.

Hembygdsförbundet

CNV har bidragit till utformningen av projektet "Ung Hembygdsambassadör" i samarbete med Sveriges hembygdsförbund. Unga medlemmar ska utbildas i naturvägledning. CNV höll i en del av utbildningen.

Närnaturguiderna (Naturskyddsföreningen och Studieförbundet)

CNV deltog och informerade om verksamheten vid Närnaturguidernas sommarkurs. En kontakt togs med ansvariga chefer på Naturskyddsföreningen om värdet av förvaltning av Närnaturguidernas utbildningar och publikationer då Närnaturguidernas verksamhet i övrigt inte prioriterades under året av föreningen centralt.

Nordiskt samarbete

Projektet *Naturvägledning för barn och unga* avslutades under året och en rapport publicerades inom ramen för Nordiska ministerrådets rapportserie TemaNord: *Nature Interpretation for Children and Young People in the Nordic Countries*. Projektets syfte var att utveckla naturvägledning för barn och unga. Danmark har stått för projektledning och den nordiska samarbetsgruppen för naturvägledning genomförde projektet.

CNV tog tillsammans med Statens Naturoppsyn (SNO) i Norge fram en ansökan till Nordplus för att få söka stöd för planeringsträffar tillsammans med en aktör från ett utbildningscenter för naturvägledning i utbildningscentret Sagadi, i Laheema nationalpark i Estland (som visat intresse för samarbete). Träffarna skulle leda till en projektansökan till Nordplus. Projektet avslogs då ett etablerat nätverk redan finns men Sagadi fick bidrag för att delta vid ett samordnings- och informationsmöte om nordplusmedel i Stockholm där CNV och SNO också anslöt för att diskutera framtida projekt.

Den 14 juni anordnades *Nordic Seminar on Heritage Interpretation* på Ultuna av CNV i samarbete med den nordiska samarbetsgruppen och det nordiska nätverket inom International Ranger Federation. Se Internationell konferens under Projektuppdrag nedan..

En grupp kollegor från centrala organisationer för naturvägledning i Finland var på besök hos CNV och Utenavet den 19 september. CNV deltog sedan i den finländska konferensen för miljöutbildare 2-3 oktober på Haltia naturcentrum. Där hölls bland annat en workshop i *reviewing*-teknik med Roger Greenaway, vilken tillkommit genom att finländska naturvägledare deltog i CNV:s workshop i samma ämne hösten 2012.

13-15 november träffades den nordiska samarbetsgruppen på Skovskolen på Själland i Danmark. Representanter från Danmark, Norge, Sverige och Finland deltog. Avslutande och uppföljning av projektet *Naturvägledning för barn och unga* diskuterades, med framförallt de sju perspektiv för bra naturvägledning för barn och unga som presenteras i rapporten. Två projektidéer utkristalliserades: 1) planering och utvärdering av naturvägledning med fokus på skyddade naturområden och

2) naturvägledning för demokrati och vidareutveckling av de sju perspektiven. Ansökningar till Nordplus och Nordiska ministerrådet diskuterades. Utbildningscentret i Lahamää nationalpark i Estland kommer att involveras ytterligare i planeringsarbetet under 2014.

Nature Interpretation for Children and Young People in the Nordic Countries

Den nordiska samarbetsgruppens rapport om naturvägledning för barn och unga i de nordiska länderna 2013.

Europeiskt samarbete

CNV har deltagit i en projektansökan för ett Grundtvig-projekt (EU). Ansökan beviljades och projektet pågår från december 2013 till maj 2016. Det handlar om att utveckla ett koncept för kompetensutveckling för yrkesverksamma naturvägledare på europeisk nivå. Naturvägledning betraktas i detta sammanhang som en del i livslångt lärande och folkbildning. Kompetensutvecklingen för naturvägledarna ska ske i form av en Grundtvig-kurs för personal på olika besöksmål i Europa. CNV ska bidra i det löpande arbetet genom att bland annat ta fram kursmaterial på svenska och testa kursen i Sverige.

Naturskoleföreningen

CNV har träffat och bidragit med råd till Naturskoleföreningen inför en av dem planerad konferens 2014 om forskning inom området utomhuspedagogik och naturvägledning.

Utenavet

CNV har från 2013 deltagit i nätverkets Utenavets arbete. En tankesmedja om det utomhusbaserade lärandets plats i lärarutbildningarna genomfördes i Kristianstad i maj (CNV deltog ej på plats). Så också i planering för "Ute är inne special" på Ultuna i september med tänkt fokus på förutsättningar för utomhusbaserat lärande i skolan. Seminariet genomfördes inte då deltagarnas profil inte motsvarade den önskade (tonvikten blev stor på lärargrupper istället för politiker samt ansvariga från myndigheter och organisationer). Arbetet under hösten koncentrerades på förberedelser inför nästa stora konferens för skolor och organisationer – "Ute är inne" som kommer att äga rum i Linköping hösten 2015 – samt revidering av verksamhetsidé och grafiskt form för Utenavet för att anpassas till den nya konstellation som står bakom nätverket och den breddning av perspektiv som CNV bidrar med.

Tjäderstigen i Tyresta

Den 15 september invigdes Tjäderstigen i Tyresta by, nära nationalparken. Stigen är producerad av Tyrestastiftelsen i samarbete med CNV och Länsstyrelsen i Stockholms län. CNV har medverkat i arbetsgruppen för stigen och i upplägg av kommande utvärderingar. CNV närvarade också vid invigningen. Idén med stigen är att kombinera äventyrstigens utmaningar med inspirerande kunskapsfrågor i en lekfull form.

Jonas Leksell inviger Tjäderstigen i Tyresta i september 2013. Foto: Eva Sandberg

Naturvägledning i skog

Under 2013 har kontakter tagits med skogliga intressenter för att få igång ett samarbete kring utveckling av naturvägledning i skogslandskapet. En ansökan sändes till Skogssällskapet i oktober för en projektidé med bland annat fortbildning i form av en seminarierie och en handbok. Projektet fick inget anslag denna gång.

Svenskt Friluftsliv

Organisationen Svenskt Friluftsliv besökte CNV i maj för tillfälle att ömsesidigt utbyta information om respektive organisations verksamhet.

Internt Sveriges lantbruksuniversitet och Institutionen för stad och land

CNV har bidragit med föreläsningar för landskapsarkitektstudenter vid två tillfällen, ett i mars på kursen "Bygga i natur" på tema naturum och naturvägledning och ett i november där Emil Nilsson från Biotopia i Uppsala anlätades som inspiratör.

CNV har bidragit med en föreläsning på Alnarp för studenter på kursen *Bevarande, vård och restaurering av historiska trädgårdsanläggningar, 15 hp*. Föreläsningens tema var: Inventering av torpträdgårdar – erfarenheter från ett projekt.

CNV deltar löpande i ledningsgruppens arbete inom Institutionen för stad och land. Inom ramen för ett organisationsutvecklingsprojekt svarade CNV för den del av arbetet som handlar om extern samverkan. Arbetet slutredovisades den 29 maj. CNV kommer även i fortsättningen att bidra till institutionens utveckling av samverkansuppgiften.

CNV har under sommaren bytt lokaler inom Institutionen för stad och land. Verksamheten finns nu i den paviljong som hör till huvudbyggnaden.

CNV har varit delansvarigt för institutionens årliga julfest, ett uppdrag som alternerar mellan avdelningarna.

Överblicksansvar

CNV uppdaterar löpande kunskapen om utveckling inom naturvägledningsområdet genom deltagande i konferenser, litteraturseminarier, medlemskap i relevanta organisationer, personliga möten, telefonsamtal, webbsidor, publikationer, böcker och sökmotorer.

Landskapsforum

CNV deltog i konferensen Landskapsforum som hölls i Stockholm 14 november. Forumet arrangerades av Tillväxtverket, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Boverket, Jordbruksverket, Trafikverket, Skogsstyrelsen och Länsstyrelserna. Landskapsforum ska fungera som en mötesplats där nya perspektiv på hur vi utifrån en helhetssyn kan planera, skydda och förvalta landskapet för en rikare livsmiljö. En utgångspunkt var landskapskonventionen och visionen om allas delaktighet i forrådet av såväl stad som land.

Flora och faunavårdskonferensen

Centrum för naturvägledning deltog i Flora- och faunavård 2013, en konferens som ArtDatabanken arrangerar årligen i Uppsala på våren. Konferensen är en träffpunkt för naturvårdare med ett nytt tema varje år, alltid med bevarandet av den biologiska mångfalden som utgångspunkt. CNV deltog med ett informationsbord.

Gemensam planering med Naturvårdsverket

CNV har träffat representanter för Naturvårdsverket vid fyra tillfällen under 2013 för löpande rapportering, avstämning och planering. Vid ett möte i Östersund deltog en större grupp med chefer och handläggare från CNV och Naturvårdsverket i avsikt att tillsammans diskutera långsiktig utveckling av naturvägledning och verksamhetens inriktning.

CNV har lämnat synpunkter på Naturvårdsverkets interna inriktningsdokument för naturvägledning.

Projektuppdrag för Naturvårdsverket

Tillgänglighet

Projektet aktualiserades inte av Naturvårdsverket i den form som planerats.

CNV bidrog med en generell föreläsning om tillgänglighet och naturvägledning vid Naturvårdsverkets konferens i Hallonbergen i september 2014.

CNV bidrog också med bakgrundsinformation om och exempel på tillgänglighetsanpassning för naturvägledning till Naturvårdsverkets kurser.

Dialog för landskap

CNV utarbetade enligt uppdraget ett förslag till utbildningspaket för hur man i den Europeiska landskapskonventionens anda kan använda naturvägledning som ett redskap för att arbeta lokalt med ett helhetsperspektiv för att involvera medborgare i en dialog om eller som stöd för planering i landskap. Förslaget presenterades för och diskuterades med den myndighetsgemensamma samordningsgruppen under hösten.

Naturvägledningsplan Åsnen (NP-projekt)

2013 års arbete med att ta fram en naturvägledningsplan för Åsnens nationalpark (som en modell för planering av naturvägledning) var en fortsättning på 2012 års arbete. Plandokumentet växte fram under året parallellt med att metodiken utvecklades. Löpande dialog har skett med arbetsgruppen för nationalparkens bildande. Förslag för naturvägledning vid ett flertal besöksplatser i nationalparken har tagits fram.

Som en del i arbetet har CNV hållit i två workshops med den lokala referensgruppen på de två entréplatserna i den kommande nationalparken. Detaljerade förslag för de två platsernas naturvägledning har sedan tagits fram.

Sigtunakonferensen: Samarbete med IE och NAI för anordnande om internationell konferens om interpretation/naturvägledning

Planering och förberedelser inför samt genomförande av den internationella konferensen i Sigtuna med det tillhörande nordiska seminariet (se särskild rubrik nedan) var intensiv under maj. Seminariet och konferensen genomfördes under perioden 14 – 21 juni.

Konferensen i Sigtuna med tema *"Sharing our natural and cultural heritage – interpretation can make us citizens of the world"* genomfördes den 15-18 juni. Det innebar att en världskonferens på temat för första gången någonsin kom till Sverige.

Konferensen samlade en bred skara aktörer nationellt med Naturvårdsverket, Fastighetsverket, Riksantikvarieämbetet, Naturhistoriska riksmuseet, Riksställningar, Skansen, SLU, representanter från naturum och andra organisationer på plats. Totalt deltog 165 personer från 40 olika länder varav ca 30 från Sverige – ytterligare ett trettioital var engagerade som ledare vid studiebesöken i Tyresta, Uppsala och Sigtuna samt på Skansen, Vasamuseet och Skokloster..

Naturvårdsverket presenterade hur man arbetar med naturvägledning i arbetet med Sveriges nationalparker, naturum och inte minst LONA-satsningarna. Det sista lyftes fram som exempel på ambitionen att stärka lokala aktörer inom naturvården i Sverige. CNV föreläste om betydelsen av att reflektera över och utveckla naturvägledares roll från "informatörer" till ledare och medskapare av demokratisk dialog i naturvården (i linje med intentioner till exempel i landskapskonventionen, dialogprojekt med mera). CNV bjöd in våra danska kollegor som *keynote speakers* – också de utgick

från resultaten från vårt gemensamma projekt om naturvägledning för barn och unga samt beskrev hur de utvecklat naturvägledning i Danmark i 25 år.

Ett 50-tal parallella sessioner gavs totalt, samt tre keynotes och sex studiebesök. Efter konferensen svarade CNV för värdskap för tre grupper om 10-20 personer som togs med till Ängsö nationalpark, Birka respektive Järvsö med Rovdjurscentret för postkonferens- exkursioner.

Det hela krävde totalt sett mycket jobb från CNV men resultatet var positivt och de samarbetsorganisationerna (NAI och IE) var liksom deltagarna mycket nöjda. Genom konferensen och det förberedande arbetet har CNV blivit del av ett starkt internationellt nätverk och fått god kunskap om utveckling av interpretation internationellt.

Dokumentation skedde dels genom ett temanummer av Naturvägledaren med fokus på den möjlighet till stöd, inspiration och utveckling av naturvägledning som finns genom de internationella organisationerna (se ovan). Nio föreläsningar filmades och finns publicerade på www.cnv.nu.

CNV ansvarade förutom för lokalt värdskap också för planering av de lokala exkursionerna med program samt postkonferensexkursionerna. Löpande styrgruppsmöten och kontakt med konferensadministrationen i Tyskland och Skottland samt de lokala samarbetsparterna i Sverige skedde under perioden. CNV genomförde också en *kick off* för samtliga inblandade i Sverige hos Statens fastighetsverk den 27 maj.

Nordiskt Baltiskt seminarium om samverkan för utveckling av naturvägledning

CNV höll ett nordiskt seminarium om naturvägledning 14 juni på SLU i Uppsala tillsammans med den nordiska samarbetsgruppen för naturvägledning och Nordiskt-baltiskt forum för naturvägledning (ett forum inom International Ranger Federation). Det lockade ett femtiotal deltagare från tolv länder, främst från Finland, Danmark och Sverige (ungefär hälften av dessa deltog också på den efterföljande konferensen i Sigtuna – se nedan). Två större grupper kom från Finland och Danmark vardera som en del i egna studieresor till Sverige. Friluftsrådet i Danmark, Forststyrelsen från Finland och SNO från Norge var närvarande. På seminariet höll några av de internationellt kända föreläsarna från den efterföljande större konferensen i Sigtuna workshops om till exempel planering av naturvägledning och fortbildning av naturvägledare. CNV presenterade sin verksamhet och samarbetsprojektet kring naturvägledning för barn och unga som finansierats av Nordiska ministerrådet (se Nordiskt samarbete). Organisationen Interpret Europe (IE), vars syfte är att stötta och utveckla interpretation i Europa, presenterades. Tre parallella workshops genomfördes, varav ett om framtida nordiskt-baltiskt samarbete inom naturvägledning.

Tankesmedja för friluftsliv

CNV deltog vid tankesmedjan med ett bokbord och ett diskussionspass om ”hur naturvägledning kan skapa sammanhang” som besöktes av 20 deltagare. CNV biträdde också vid en diskussion om forskning samt deltog i flera andra diskussioner. Tre blogginlägg från föreståndare Eva Sandberg publicerades på Naturvårdsverkets webbsida före, under och efter smedjan.

CNV planerade och genomförde också Tankesmedjans uteaktivitet på tema ”Att kommunicera allemansrätten” i samverkan med sju andra organisationer (LRF, Håll Sverige Rent, Nationellt centrum för utomhuspedagogik, Orienteringsförbundet, Naturskoleföreningen, Hälsofrämjandet och Sportfiskarna). Organisationerna beskrev och visade hur de arbetar och tänker kring kommunikation. Samtliga deltagare uppmanades att lämna korta reflektioner på temat i samband med övningen. Dokumentation skedde i form av ett nummer av Naturvägledaren på samma tema som gavs ut under hösten.

CNV har bidragit löpande i planering av tankesmedjan 2014.

Naturvägledning i kommunala reservat

CNV har på uppdrag av Naturvårdsverket haft löpande beredskap för frågor om planering av naturvägledning i tätortsnära kommunala naturreservat samt naturvägledning inom LONA-projekt från kommuner. CNV har informerat om möjlighet att söka medel för naturvägledning genom LONA och presenterar goda exempel på projektet inom området på webbsidan.

Riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker

Naturvårdsverket prioriterade inte att realisera uppdraget till CNV inom detta område 2013.

Varumärket Sveriges nationalparker

Vid nationalparksträff i Stockholm 13 november föreläste CNV om naturvägledning internationellt och nationellt. CNV bidrog med notiser till det digitala nyhetsbrevet Sveriges Nationalparker.

Utveckling av naturumverksamheten

CNV medverkade i den löpande utvärderingen av naturum genom att delta i uppföljningsbesök vid Store Mosse, Hornborgasjön, Nationalparkernas Hus (Tyresta), Abisko, Gotland och Stendörren. Efter besöken förmedlade CNV utlåtanden med reflektioner och erfarenheter till respektive naturum och till Naturvårdsverket, som underlag för verkets beslut om fortsatt avtal med naturumen.

CNV har under året tillsammans med tio naturum genomfört en första undersökning enligt utvärderingsmetoden *thought listing* för att kartlägga besökarens tankar efter besök i utställningarna på naturum. Syftet med denna pilotstudie har dels varit att få en bild av besökarnas tankar, dels att testa hur metoden fungerar för naturum. En kompletterande studie genomförs 2014.

CNV medverkade också på naturumträffen vid Tåkern i oktober med föreläsning om CNV:s verksamhet, workshop om naturguidning med Kajsa Grebäck samt redovisning av *thought listing*-projektet ovan.

CNV har deltagit i referensgrupp för restaurering av naturum Hornborgasjöns utställning.

Kvalitetssäkring av naturguidning

Förslaget på en nationell utbildningsnorm för naturguider, som togs fram av utbildare och CNV, var ute på remissrunda när 2013 påbörjades. Det kom in många svar och sammanställningen var klar i april. De flesta som svarade var mycket positiva och bidrog med kreativa idéer för det fortsatta arbetet. En större närvaro av branschaktörer i arbetet efterfrågades. Ekoturismföreningen, STF och Friluftsrådet hade tidigare meddelat att de gärna ville delta i arbetet med ett nationellt kvalitetssäkringssystem för naturguider. De tre aktörerna bjöds därför in till möte i augusti, där även Naturvårdsverket deltog. Vid det mötet togs beslut om att bilda en referens- eller arbetsgrupp för utbildningsnormen.

I slutet av november träffade CNV och Naturvårdsverket branschaktörer som då valde att formera en branschgrupp. Gruppens roll är att fungera som ett stöd för utbildarna och säkerställa att normen utformas så att efterfrågan garanteras. Branschgruppen kom överens om rekommendationer för hur normen ska utformas.

I början av december höll CNV och Naturvårdsverket en workshop där 25 personer som representerade utbildare och branschaktörer deltog. Branschgruppens rekommendationer presenterades och inriktning på normen och hur det fortsatta arbetet ska organiseras beslöts. En arbetsgrupp som ska arbeta vidare med normen utifrån resultatet på workshopen bildades. CNV kommer vara sammankallade för arbetsgruppen i det inledande skedet.

Externfinansierade projekt

Förstudier för samverkan mellan universitet och företag

CNV arbetade med en förstudie tillsammans med företaget *Skogens konung* med medel från SMURF (medel för "samverkan mellan universitet och näringsliv"). Förstudien undersökte förutsättningar för ett utbildningskoncept (yrkeshögskoleutbildning) för safariguider för naturturismföretagare i Sverige. Initiativet kom från företagen Skogens konung och Fair Travel. Då de företag som tagit initiativ inte kunde ta på sig ansvar för att gå vidare i ett fullskaligt projekt stannade projektet vid förstudien.

TurismForum, som består av en grupp turismentreprenörer från hela Uppsala län som vill hjälpa turismnäringen i Uppland att samverka, hörde av sig under våren och ville också göra en förstudie inom ramen för SMURF (se ovan). Projektet analyserade möjligheter för en fortbildning med fokus på att genom naturvägledning förädla aktiviteter i natur till lönsamma produkter och att därigenom också bidra till landsbygdsutveckling. En affärscoach knöts till projektet. TurismForum som är en nystartad konstellation bedömde inte att de var redo att gå vidare med en fullskalig projektansökan.

Utbildning om strategisk kommunikation kring Kvarkens småvatten

Den 6 mars genomförde CNV en workshop i Holmsund på uppdrag av projektet Flisik (För livskraftiga småvatten i Kvarkenregionen). Temat var strategisk kommunikation. Syftet var att genom utvecklade metoder för skrivande, guidning och informationsspridning förbättra förutsättningarna för projektet att landa hos markägare, skolungdom och allmänhet. Projektet drivs av skogs- och miljömyndigheter på ömse sidor om Kvarken (Väster- och Österbotten). Under workshopen tillämpades metoder från naturvägledning för att förbättra befintligt och planerat informationsmaterial inom projektet.

Bidrag till bok om skogens sociala värden

CNV har bidragit med två kapitel i kursboken *Skogens sociala värden - forskningen visar vägen*, utgiven i januari 2014 av SLU Omvärld i Alnarp med syfte att inspirera och ge kunskap för skogsägare och andra som vill utveckla landsbygden. I boken delar forskare och entreprenörer med sig av kunskap och erfarenhet framförallt kring skogen som resurs för besöksnäringen. CNV:s bidrag var kapitlet *Syrener i ruiner*, som beskriver motiv och metodik för att undersöka, synliggöra och förmedla skogens kulturhistoriska arv, och *Naturvägledning för skogsföretagare*, som ger tips och råd för hur man genom naturvägledning kan inspirera till tanke och handling, berika med kunskap och bjuda på minnesvärda upplevelser.